

ELŐSZÓ

A magyarországi Diplomás Pályakövető Rendszer (DPR) első eredményeit tartalmazó „Frissdiplomások 2010” kötet két éve látott napvilágot. Az akkori szerkesztői cél a frissdiplomásokról rendelkezésre álló adatokban rejlő lehetőségek bemutatása, kutatási célú kiaknázása volt. Egy olyan új, frissen induló adatgyűjtési program kezdetén álltunk, amelynek határait és értelmezési kereteit kerestük.

Most, 2012-ben, a „Frissdiplomások 2011” kötet nem csak az adatok frissessége tekintetében más és aktuális a pályakövetés hazai szakirodalmában. Az új kötet egy már évről évre működő nagyszabású online adatfelvétel-sorozat eredményein alapulva az elemzési lehetőségek bemutatása helyett sokkal inkább az adatokban rejlő mélyebb rétegek felé fordul. Szerkesztői célkitűzésként törekedtünk arra, hogy a frissdiplomások helyzetéről bemutatott kép pontos és aktuális legyen. Ezt biztosítják a naprakész adatok: a DPR keretein belül 2011 tavaszán 31 hazai felsőoktatási intézmény egymással szinkronban gyűjtött adatokat a 2008-ban és a 2010-ben abszolutóriumot szerzett végzettjeiről, ami (18 százalékos válaszadási ráta mellett) húszezer főt meghaladó országos adatbázissá állt össze. Kötetünk tíz tanulmányában felsőoktatással foglalkozó társadalomkutatók más-más nézőpontból, ám e közös adatbázist felhasználva vizsgálják a frissdiplomások helyzetét.

Mire törekszik e kötet?

Mondhatjuk azt is akár, hogy kötetünk, jóllehet címében a frissdiplomásokról szól, legalább ilyen mértékben beszél a pályakövetés értelmezési és vizsgálati lehetőségeiről is. Törekvésünk egyrészt tehát egy kutatási program szakmai megalapozása is. A diplomás pályakövetés tartalmi és kutatási kezelésében ennek szellemében célunk volt a klasszikus közgazdaságtani megközelítések mellé beemelni számos újszerű nézőpontot. Tanulmányaink a munkaerő-piaci szempontú megközelítés mellett a társadalmi háttér és hatások, a tanulmányi életút és az elégedettség szempontjaira is fókuszálnak. A kötet így azt a szerkesztők által is vallott elvet képviseli, miszerint a felsőoktatási kibocsátás nem ragadható meg pusztán a foglalkoztathatóság kategóriáiban és mintázataiban. Akár az intézmények, akár a végzettek, vagy a munkaerőpiac felől közelítünk a kibocsátás felé, egy mozgásokkal, változásokkal és értékekkel átszótt közeget kell feltárnunk.

Másrészt e megközelítésbeli sokszínűség mellett az empirikus sokféleségre is törekedtünk. Ahol lehetőség nyílt rá, a kutatók a DPR-adatbázis mellett más, a frissdiplomások szempontjából releváns kutatási vagy adminisztratív adatbázisokat is beemeltek elemzésükbe.

Harmadrészt: célunk volt a hazai pályakövetési rendszer felépítésében és módszertanában hordozott sajátosságok hangsúlyozása, az azokban rejlő lehetőségek szakmai határainak megismerése. Fontos, hogy a gyakorlatban számot vessünk

azzal, hogy milyen negatívumai és pozitívumai vannak a hazai frissdiplomás adatgyűjtési szisztémának, majd a negatívumokkal következetesen számolva juttassuk el az eredményeket addig a legmélyebb szintig, amelyet az adatok természete még megenged.

Miként tekintünk a frissdiplomás kibocsátásra?

A klasszikus pályakövetési megközelítésekben a frissdiplomás kibocsátás minősége a jövedelem és az elhelyezkedés mentén mérhető. E nézőpontból a frissen végzeteknek egy lineáris úton megtett előrehaladását vizsgáljuk, ahol is a – különböző szempontok (jövedelem, foglalkoztatottság, elért pozíció) szerinti – előrehaladás mértéke (a távolság) mutatja a kibocsátás sikerességét.

Az „egyenes út” feltevéséhez illeszkedve, azt árnyalva azután más pályakövetési megközelítések már az utat meghatározó hátráltató és segítő tényezőket is számba veszik. Ebből a nézőpontból a frissdiplomás kibocsátás sikeressége már számos szelekciós és egyéb háttérmechanizmus által determinált mértékű, ám még mindig egy bejárható úton halad, amely a kilépéstől a sikeresség valamilyen szintjéig vezet a diplomást. E szint a szociodemográfiai meghatározottságok, képességek, motivációk, többletteljesítmények, intézményi és szakterületi sajátosságok függvényében alakul. A pályakövetés mint ezen szelekciós mechanizmusok, hierarchiák feltárására tett törekvés mutatkozik meg a kötet azon tanulmányaiban, amelyek az alapképzésekről mesterképzésre átlépőket, az egyes foglalkozási csoportok végzettjeit, a regionálisan hátrányos helyzetűeket, a felsőoktatásba alacsonyabb pontszámmal bekerülteket, vagy a versenyszférába jutók esélyeit vizsgálják.

A pályakövetés harmadik, legtagabb megközelítésben végül már épp az egyenes út meglétét kérdőjelezi meg. A frissdiplomás életpálya e nézőpontból utak, kereszteződések sokfélesége, amely különböző stratégiák és döntési pontok által meghatározott mintázatot ad ki. A felsőoktatási kibocsátás megragadása így lép ki az előző, egyirányú haladást feltételező keretből, hiszen itt már nem a haladás sebességét, vagy az ezt meghatározó tényezőket kell szemügyre vennünk, hanem maguknak az utaknak a feltárása a vizsgálati cél, akár a felsőoktatás és munka világa közötti átlépés, akár a képzési rendszeren belüli utak tekintetében. E tanulmányok a frissdiplomás életpálya lehetséges mintázatainak megragadására törekednek.

Mi volna a kötet üzenete?

Mindenekelőtt az, hogy a frissdiplomás kibocsátás értelmezéseiben a sokféleségnek kell dominálnia. A tanulmányok mindegyike élő példát ad arra, hogy a témát vizsgálva számos distinkcióval kell élnünk. Látszólag e distinkciók relativizálhatják az eredményeket, meggyőződésünk szerint azonban épp ezek mentén alkothatunk

pontos és hiteles képet. Ilyen lényegi üzenetnek tartanánk a frissdiplomás sikeresség lehetséges értelmezési dimenzióinak az anyagi és egzisztenciális szinten túlmutató kibővítését. De annak véljük azt a kötetben empirikusan is teret kapott elemzési elvet, amely szerint nemcsak, hogy a munkaerő-piaci kilépés nem értelmezhető a hagyományos (lineáris) értelemben, hanem tulajdonképpen már a frissdiplomásokról alkotható kép is felbomlott, és a dolgunk épp e sokféleség megragadása. E distinkciók azután következetesen megjelennek az egyes tanulmányok résztemáiban. Egyértelművé válik például, hogy a tanulmányok melletti munkavállalásnál szükséges elkülönítenünk a szakterületi és azon kívüli munkavégzést; hogy a regionális mobilitás lakóhely, intézmény és munka közötti útjai több lehetséges kombinációba rendeződnek, mint ahogy tisztán látszik az is, hogy a képzés és munka közötti átmenet számos különböző mintázatot vehet fel.

A szerkesztőket a kötet munkálatai során az immár többéves hazai pályakövetési rendszer adatainak minél mélyebb, tudományos igényű feldolgozása motiválta. A tanulmányok és a szerzők mind azt bizonyítják, hogy talán elmondhatjuk: a frissdiplomásokról rendelkezésre álló adatok gazdagsága és minősége tudományosan is számottevő felsőoktatási kutatást tesz lehetővé. Bízunk benne, hogy e lehetőségeket a tanulmányok kellően érzékeltetik, utat nyitva a további vizsgálódásoknak.

a Szerkesztők

